

In mijn haasten.

Ik zeide wel in mijn haasten:
Ik ben afgesneden van voor
uwe oogen; dan nog hoorde
Gij de stemme mijner smee-
kingen, als ik tot U riep.
Ps. 31: 23.

Als ge, op den trans van een toren geklommen,
het panorama, dat zich in zonnegans voor u
uittrekt, bewonderend genoot, en nu weer naar
beneden moet, zijn er twee wijzen van naar
beneden gaan.

De duif, die van de spitse van den toren
naar haar til strijkt, spreidt de wieken uit en
doorklieft de lucht; zij daarentegen moet langs
de twee, drie honderd treden van de trap af-
dalen naar omlaag.

De duif kan drie maal op en neer vliegen
van de til naar den torentrans en van dien
trans naar haar til terug, eer zij éénmaal de
kronkelende trap zijt afgestegen. En indien
ge u dan weer suim boven op den toren
bevondt, zoudt ge door het eenmaal af- en weer
opklimmen naar uw adem hijgen, terwijl de
duif u belachen zou in haar lustig gekir. En
waart ge een dwaas, zoodat ge in uw haas-
ten om af te komen, de duif wildet nadoen, om
zonder trap van den trans naar beneden te zijn,
zoo liept ge tien kansen tegen één, om uw
vermetelheid te boeten met den dood.

De duif zou zich dwaas aanstellen, zoo zij,
in plaats van neer te zijn op haar wieken,
de twee, drie honderd treden langs, de wen-
teltrap afdaalde; maar nog dwaazer zou de
man zijn, die den weg van de duif verkoos, om
met haaste omlaag te komen.

Dit toont, dat er voor ieder creatuur, bij het
jagen naar een doel, een eigen weg verordend
is, en dat de „vrees des Heeren" ook hierin het
beginzel der wijsheid is, zoodat alleen wie den
door God voor hem bepaalden weg afloopt, niet
handelt als een dwaas.

Zeker, er is verschil, er is onderscheid in de
maat. Een jongen van twaalf jaren loopt een
torentrap vlugger op en af, dan een man van
zeventig. Wie slechts vijf minuten te loopen
heeft, kan sneller voorttappen, dan wie
een weg van tien uren heeft te gaan. Wie
onbelast loopt, loopt sneller, dan wie een zwaren
last heeft te dragen. Ook beweegt men zich
sneller bij een feestelijke optocht, dan bij een
gang naar het graf. Zoo is er allerlei dat in de
maat uw gang kan versnellen of vertragen. Maar
ook dit alles spruit toch uit Goddelijke ordinaat-
te. Wie, als er brand uitbreekt, en hij weet
dat zijn kind op de bovenverdieping te slapen
lag, langzaam de trap opging, en zich niet
haastte, zou voor God en menschen geoordeeld
staan. Maar dit blijft altoos, dat hooger doel-
wit ook ons haasten regelen moet, en dat wie
haast heeft die hooge ordinaantie in, zondigt.

En dit nu is het wat David beled, gedaan
te hebben.

Beled in Psalm 31, toen hij uitriep: Ik
zeide wel in mijn haasten: Ik ben afgesneden van
voor uw oogen. En evenzo beled in Psalm
116, toen hij het betuigde: Ik zeide wel in mijn
haasten: Alle menschen zijn leugenaars.

En dit „haasten" drukt hij beide malen uit met
een woord dat aan de duif herinnert, en eigen-
lijk beteekent: driftig, onrustig her- en der-
waarts fladderen.

Bij David uitte zich dat haasten in zijn
spreken, en het is juist in dat spreken, dat ook
wij ons zoo dikwijls op dit haasten betrappen.
Ook voor dat spreken heeft God een weg
verordend.

Ons spreken moet niet op onze lippen ge-
boren worden, maar opwelen uit ons hart;
dan uit ons hart door ons denken gaan; en zoo
eerst mag het zich uit ons bewustzijn naar de
lippen dringen, om van die lippen uit te gaan
naar het oor van wie ons hoort.

En dat juist is het, wat we zoo vaak ver-
geten. Dan springt het woord op eens uit het
hart naar de lippen. Er ontbreekt bedaardheid,
er ontbreekt overleg, er ontbreekt nadenken. En
door het haasten glijdt het bittere woord onbe-
dachtelijk over onze lippen heen.

Zoo gaat het bij drift, dat ons bitter woord
nodeloos wondt, en we achteraf berouw hadden
over ons haastig woord, en ons straks ver-
ontschuldigen moeten.

Zoo gaat het bij wasnijdheid, als we, om
maar te spreken, een ondoordacht oordeel vel-
len, in plaats van onzen tijd af te wachten, na
eerst nagedacht te hebben.

Zoo gaat het bij haastig gegeven beloften,
waarvoor men van achter spijt als haren op zijn
hoofd heeft.

En zoo nu gaat het ook, wanneer we in nood
en angst, zonder zelfbeheersching, de eerste
driftige opwelling van ons hart volgen, en niet
rekenen met wat God voor ons was, of men-
schen ons ten goede dachten.

David had de heerlijkste beloften van zijn God
ontvangen, David had de treffelijkste ervaringen
van Gods trouw genoten. Toen plotseling doo-
delijke angst hem aangreep, had hij dus moeten
weten, dat er van een verlaten zijn door zijn
God geen sprake kon wesen. En toch, toen het
water even aan de lippen kwam, vergat hij én
die beloften én die ervaringen, en zonder met de
trouw van zijn God te rekenen, riep hij het
in zijn haasten uit: Ik ben afgesneden van voor
uw oogen!

In onze daden gaat het evenzoo.

God, Die over ons te zeggen heeft, heeft voor
alles een proces, een tijd van wording en van
rijping besteld. De zaadkorrel moet er maanden
lang over doen, om nieuwe granankorrels in de
aire voort te brengen. De duif die pas gezet is,
gebruikt maanden om te zwellen en te rijpen.
Het pas uit den dop gekropen kieken gebruikt
maanden om te volgroeien tot het zelf eieren
kan leggen.

En zoo nu is er ook voor den mensch bij alle
ding een weg verordend, dien hij heeft af te leg-
gen, een proces dat hij te doorloopen heeft, een
tijd die besteed moet worden, eer het doel kan
worden bereikt.

En juist daartegen nu komen we voortdurend
in verzet.

We willen dan vrucht plukken als we pas
gezaaid hebben, en eer het gezaaide den tijd
kreeg om te ontkiemen, op te schieten en te
rijpen.

Vandaar ons haasten bij onze ontwikkeling.
Examen willen doen eer men gereed is. Voor
volwassen willen doorgaan eer men volgroeide.
Willen huwen, eer men de jaren heeft. Naar
een betrekking in het leven jagen, eer men
zich praktisch heeft geoefend. Schrijven willen,
eer men gereed is met zijn gedachten. Geld
willen winnen zonder moeite en inspanning,
dat men of speelt om te winnen door de for-
tuin, of speculeert om het geluk te grijpen, of
erger nog, het pad der eerlijkheid verlaat, en
kies de paden des bedrogs.

En in dit alles het pogen, om waar God ons
een langer weg voorschreef, eigenmachtig een
korter weg te kiezen.

Altoos dat haasten.
Tot zelfs in edeler en heiliger dingen.
Niet ijveren en strijden langs den stillen weg
van overtuigen en van winnen voor zijn denkbeel-
den, maar haasten, om zijn doel te bereiken, en
dan den onheiligen weg verkiezen van slimheden,
en van anderen te willen dwingen.

Doen zooals het kind doet, dat in een bloem-
pot erwtes gezaaid heeft, en nu dat stille groeien
veel te langzaam vindt, en daarom het ontkie-
mende plantje er telkens uittrekt, tot het wortel-
teltje knakt... en het plantje verdort.

En niet anders gaat het zoo vaak in ons
innerlijk leven.

Ook in dat innerlijk leven regeert God, en ook
voor dat leven heeft God zijn ordinaantie gesteld.
Zijns is de weg, die eerst in kennis van zonde,
van de kennis van zonde tot de kennis van
ellende leidt, en eerst uit die ellende doet
opklimmen naar het heil dat in geloof en in
bekeering doorbreekt.

Doch ook die weg is te lang. Ook daarvoor
weet de waanzig mensch in zijn haasten wel een
zijpad, en zoo hoort ge lieden van het Heils-
leger zich haasten, om een roekeloos zondaar,
die nog van niets hoorde, en van niets wist, op
eens, plotseling op het zondarsbankje te brengen,
en zoo op staanden voet te bekeeren.

Een haasten bij hen 't sterkst uitkomend, maar
in alle kringen waar te nemen.

Voor de kennis Gods is onderzoek, is in-
spanning, is tijd noodig. En toch, hoevelen niet,
ook onder bedaarde Christenen, die na een-
maal belijdenis te hebben gedaan, zich aan alle
verder onderzoek der waarheid spenen, en nu
wel merken dat ze niet vooruitkomen, en toch
buiten Gods weg om, jagen naar het Konink-
rijk der hemelen, om zekerheid door een in-
geving, op eens, in haast te erlangen, en toch
juist daardoor tobbed onzeker blijven tot aan
hun sterven toe.

Komt God dan in den weg des lijdens tot
hen, dat hun hart breekt, o, dan bidden ze wel
om uitredding, maar ook in dat bidden is het één
haasten. Die uitredding moet dan ook komen,
als het amen op het gebed nauwelijks is weg-
gestorven. En als God dan toet, dan kennen
ze het verbeiden niet, en in hun haasten voelen
ze booze gedachten in zich opklimmen. God
heeft hen vergeten. Bij God is geen trouwe
meer. Er is geen Hoorder, geen Verhoorder
des gebeds.

Heeft dan de Heere niet gezegd: Mijne
wegen zijn niet uwe wegen? En spreekt dan in
dat haasten iets anders, dan zijn eigen, denk-
beeldig korter pad, voor den van God bestelden
en verkoren langeren weg in de plaats te willen
schuiven?

En toch, het helpt u niets. Want uw pad be-
staat alleen in uw voorstelling, in uw verbeel-
ding, in uw onrust. Zijn weg is en blijft toch
de enige weg, die u het doel kan doen be-
reiken.

En zoo houdt ge, zoo ge het goed inziet, u
met uw haasten slechts op. Ge komt er niet
meer vooruit, maar raakt er mee ten achter.

Immers, dan moet God u eerst van uw
haastig zijpad af, en naar Zijn weg terug
brengen, en dan blijft die weg uws Gods nog
even lang als te voren, onderwijl gij uw tijd
verspeeld hebt.

Amsterdam, 8 Februari 1901.

Emeriti- en weduwen pensioen.

Van één der Deputaten voor de Gene-
rale Kas ontvingen we een klacht over het
slecht inkomen van de bijdragen van de
Provincien voor die kas.

Hij schreef er dit van:

„In overleg met de deputaten der Generale
Kas, kom ik namens onze prov. deputaten van
Overijssel voor de zaken der emeriti u vragen,
of gij misschien niet gelegenheid kunt vinden,
om in de *Heraut* een woord van opwekking
te spreken voor de trage kerken. De zaak is
deze: Bij de Generale Deputaten is voor het
nu loopende jaar door de hulpbeh. kerken voor
hare emeriti enz. aangevraagd f 8265.50.

Friesland vroeg. . . f 2000.—
Drenthe f 1960.—
Overijssel f 2805.50
Gelderland f 1500.—

De Generale Deputaten hebben daarom, vol-
gens de bepaling der Generale Synode, f 8000.—
uitgetrokken over de Provincien, naar den aan-
gegeven maatstaf, en vroegen dus:

Van Groningen	14 pCt.	f 1120.—
„ Friesland	10 „	800.—
„ Drenthe	5 „	400.—
„ Overijssel	8 „	640.—
„ Gelderland	8 „	640.—
„ Utrecht	10 „	800.—
„ N.-Holland	14 „	1120.—
„ Z.-Holland	18 „	1440.—
„ Zeeland	8 „	640.—
„ N.-Brabant	5 „	400.—

Maar nu zijn weigerachtig om dat te betalen
Groningen, Utrecht en Zeeland, en geven Noord-
Holland en Zuid-Holland veel te weinig.

De andere Prov. voldeden dit halfjaar, be-
halve de *voorgerechten* die niet zonden, en N.-
Holland gaf dit halfjaar f 315.— en Z.-
Holland f 250.—, dus N.-Holland te min
f 245.— en Z.-Holland te min f 470.—.

Nu is het gevolg dat de Gen. Deputaten
niet het noodige, wat de kerken te kort komen,
kunnen uitkeeren en de emeriti en weduwen
lijden.

Overijssel heeft het voorlaatste kwartaal van
de Generale Deputaten slechts ontvingen f 83.—
voor haar 10 weduwen, en in dit laatste kwar-
taal f 325.—. Per kwartaal moest het wezen,
na aftrek der f 160.— onzer bijdrage, f 547.37½.
U kunt hieruit zien dat de weduwen veel
te weinig ontvingen. Tot October des vorigen
jaars was het steeds goed gegaan, en toen kwam
tegen den winter die stemming. De kerken
in onze Provincie doen haar best, maar er zijn
zoo veel zwakke kerken, vooral in de klasse
Deventer, dat zij de hulpbehoevende kerken
niet meer dan zij nu reeds doen, kunnen
bijstaan. Hadden nu de weigerachtige Provin-
cieën gedaan naar hetgeen op de Generale
Synode is overeengekomen, dan was alles goed
gegaan, maar nu worden emeriti en weduwen
er de dupen van. De Generale Deputaten heb-
ben al herhaaldelijk zich tot de weigerachtigen
gewend en zullen het bij vernieuwing doen,
maar zij zeggen: wij zorgen voor onze eigene
weduwen en laat de anderen ook voor zich-

zelve zorgen. Zoo wordt toch zelfzuchtig ge-
handeld, en kan dit goed zijn?

Is deze klacht niet alleszins billijk?
Gaaf het aan, dat de provincien, die gel-
delijk sterker staan, zich aanwennen te den-
ken: „Wij zorgen voor onze eigen Emeriti
en weduwen, laat de overige provincien voor
de hunne zorgen?”

Is dan de financiële kracht niet zeer
engelijk over de verschillende provincien
verdeeld, en zijn we niet allen samen voor
elkander verantwoordelijk jegens het Hoofd
der kerk?

Vergeet men toch niet, dat de Depu-
taten der Generale Kas niet uitbetalen
kunnen dan wat bij hen inkomt.

En wie zijn dan de slachtoffers?
Wie anders dan Ouden van dagen en
Weduwen, wier nood schreit naar God.

Aansluiting aan het resultaat van het verleden.

I.

Dr. D. J. de Geer heeft in de *Neder-
lander* van 18 en 21 Januari ons nogmaals
te woord gestaan, op een wijze die alleszins
door ons gewaardeerd wordt.

Dat we dus deze zijn repliek niet onbe-
antwoord laten, geschiedt niet uit zucht
om het laatste woord te hebben, maar
omdat hij een onzer grondovertuigingen
aanviel, die we niet kunnen loslaten, en die
niet onverdedigd blijven mag. Er steekt
in wat hij betoogt een zoo ernstig gevaar
voor den invloed van het Christendom op
ons volksleven, dat weerstand onzerzijds
hier plicht is. En dat te meer, omdat
het schrijven van Dr. De Geer al den indruk
op ons maakt, van ernstig gemeend en
goed bedoeld te zijn, en alsoo de mogelijk-
heid niet uitsluit dat we hem overtuigen.

Gelijk men zich herinneren zal, hadden
we er de aandacht op gevestigd, dat er
ook in het concrete resultaten van vroeger
wetenschappelijk onderzoek voor ons liggen,
aan wier juistheid geen man van weten-
schap meer twijfelt, en waarvan alle verder
onderzoek als vaststaande uitgaat. Zoo
wezen we op de verhouding van onzen
planeet tot de zon, en op de wet van
Grimm.

Wat merkt Dr. De Geer hier nu tegen op?
Hij zegt:

De font der redeneering blijkt, dunkt ons,
uit de voorbeelden zelve.

Of heeft de geleerde schrijver ooit van een
universiteit gehoord, die op den grondslag staat,
dat de aarde om de zon draait, zoodat de
hoogleeraren aan deze vondst gebonden waren
en tot geen ander resultaat zouden mogen
komen?

Natuurlijk niet.
Maar hier blijkt nu ook juist, hoezeer ten
onrechte Dr. Kuyper in *Scotistica* II het
afwijzen van historische vondsten als grondslag
met het ignoreeren van de vrucht van vroegere
denkkracht vereenzelvigt.

Zal toch aan een hoogleeraar nooit de eisch
gesteld worden, dat hij zich op den basis der
door Dr. Kuyper genoemde voorbeelden stelt,
— aan den anderen kant zal een man, die
van dit alles eenvoudig geen nota nam, die
altijd vroeger gedacht en gezocht was blauw-
blauw liet, om op eigen gelegenheid den
sterrenhef of de klankloer of de natuurwet
te doorgronden, voor het wetenschappelijk
zoeken natuurlijk volmaakt onbruikbaar zijn.

De geachte schrijver zal bij eenigenaden-
ken zelf toestemmen, dat dit geen hout
snijdt.

Ongetwijfeld, het zal in niemands brein
opkomen, een Universiteit te stichten op
den grondslag dat de aarde om de zon
draait.

Doch waarom niet?

Eenvoudig omdat een Universiteit geheel
de wetenschap omvat, en het derhalve
ondenkbaar is, dat men als grondslag voor
een Universiteit één concreet gegeven uit
één enkele wetenschap, ten deze de sterre-
kunde, neemt. Grondslag van een Univer-
siteit kan nooit anders zijn dan datgene
wat principe van een geheele opvatting
van het leven en van de kennis van het
leven, d. i. van de wetenschap is.

Dr. De Geer heeft dus volkomen gelijk,
dat niemand ooit zoo dwaas zou zijn, om
te doen wat hij onderstelt; maar dat zal
daarom niemand ondernemen, omdat de
combinatie die Dr. De Geer maakt, niet
deugt, overmits één concreet resultaat een
detailpunt raakt, en de grondslag van een
Universiteit algemeen moet zijn.

Was er daarentegen sprake van, een hoog-
leeraar in de sterrekunde te benoemen, en
was er een zonderling, die nog staande hield
dat de zon toch om de aarde draait, dan
weet Dr. De Geer zoo goed als wij, dat
noch de Curatoren van Leiden, noch die
van Utrecht of Groningen zeggen zouden:
„Op zulk een punt moet de onderzoeker
vrij blijven. Zijn afwijking van het gemeen
gevoelen mag geen oorzaak zijn om hem niet
te benoemen.” Hij zou eenvoudig niet in
aanmerking komen, wat hij ook voor zijn
mening aanvoeren mocht.

Dit eerste argument weerlegt dus zichzelf.
Meer ter zake is zijn tweede opmerking,
dat ook, waar wij zulk een vondst van het
verleden dankbaar overnemen, wij dit niet
doen, omdat iemand voor ons het zoo vond,
maar om de innerlijke waarheid er van:

Gelijk wij reeds herhaaldelijk zeiden, — al
achten wij het historisch gevondene als authen-
tiek, bindenden grondslag voor waarlijk
wetenschappelijk onderzoek ondenkbaar, als
hulpmiddel bij zulk onderzoek achten ook wij
het voor ieder denker onmisbaar en van de
hoogste beteekenis.

En nu wil het geval, dat vooral bij de
exacte wetenschappen, maar ook hier en daar
op filosofisch terrein, sommige historische
vondsten het merk der echtheid in zichzelf
dragen.

Er zijn ontdekkingen en uitvindingen, die
eeuwen verborgen of onzeker bleven, maar die,

zoodra men ze in dezen vorm eenmaal heeft,
door niemand betwist worden. Hetzij omdat ze
empirisch haar eigen juistheid elk oogdenklik
kunnen aantoonen, hetzij omdat ze gesteund
worden door een complex van argumenten,
die men slechts behoeft bloot te leggen om
door elkeen te worden aanvaard.

Hetzelfde vindt men bij gewone raadsels
in het dagelijksch leven. Er zijn raadsels
waarbij men over de oplossing verschilt. Maar
er zijn ook raadsels wier oplossing, hoe moeilijk
ook te vinden, wanneer iemand ze gevonden
heeft, door allen wordt erkend. En hetzelfde
geldt bij rekensommen, waar de schooljeugd
de éene maal blijft twisten over methode en
uitkomst, de andere maal, wanneer één hunner
een methode en uitkomst heeft aangegeven, de
juistheid hiervan eenstemmig inziet.

Ditselfde nu zien wij ook bij de raadselen
en vraagstukken der wetenschap. Er worden
inderdaad vindingen gedaan, waarbij de geluk-
lijke vinder een „heureka,” een „ik heb gevon-
den!” uitroep niet alleen namens zichzelf, maar
mede uit naam van de menschheid. Eenvoudig
omdat de vondst met haar bewijzen hier voor
allen klaarlijk is.

Ook in zulk gevallen heeft men echter nog
niet het gevondene als bindenden grond-
slag voor het wetenschappelijk denken aange-
nomen, waarvan men niet zou mogen afwijken.

Men heeft ook aan zulk gevondene nooit
meer waarde toegekend, dan het in zichzelf
bevat en dan het in zichzelf aan den geest
van elk later onderzoeker opdroeg.

Wil dit nu zeggen, dat men het gevondene
over board heeft geworpen, om het opnieuw
te gaan zoeken?

In geen deele.
Elk wetenschappelijk man, die als zoodanig
er natuurlijk kennis van genomen had, maakte
en maakt vanzelf bij zijn verdere studie van
dit gevondene gebruik. Het ontleent voor hem
zijn betekenis niet aan het vinden van zijn
voorganger, maar aan het feit, dat hij bij
het narekenen van den vinder, diens gelijk erkent
en elken dag opnieuw erkent kan. Dat
narekenen, nu het eenmaal vóórgegaan is, zal
vaak de kwestie zijn van een oogdenklik. Het
valt soms met het kennisnemen der vondst
samen, eenvoudig omdat de argumenten zoo
notoir zijn, dat ze, eenmaal blootgelegd, onmid-
delijk overtuigen.

Maar dit éene blijft toch essentieel: hij mag
den vinder narekenen. Hij mag, wanneer later
twijfel bij hem opkomt, 't opnieuw doen en hij
mag ook tot een afwijkend resultaat komen.

De historische vondst in wetenschappelijke
zin kan haar betekenis alleen ontleenen aan de
legitimatiepapieren die zij voortdurend met
zich omdraagt.

Aan de historische vondst een andere waarde
te he kunnen dan de aan haarzelf inwonende
waarde is onwetenschappelijk. Het strijdt niet
met ons begrip van wetenschap, zoodat dr.
Kuyper meent, maar met dat van iedereen,
dat het doel der wetenschap is *waarheid*, en
men zich op den bergtocht daaraan vleugellam
slaaf, wanneer men zich te voren *blind* aan
eenig vooropgezet denkbeeld.

Hier tegen nu hebben we *niets* in te
brengen. Het weerlegt niet, maar beaamt
wat we steeds verklaard hebben. Over wat
Dr. De Geer hier zegt, is nooit anders door
ons gedacht. En het is wel een droef
bewijs, hoe moeilijk het is elkander te
verstaan, dat Dr. De Geer ons nochtans het
tegenovergestelde gevoelen toedicht.

Toch mogen we niet verheelen, dat hier
een *Daltonisme* in het spel is, dat ons wel
eenigszins bevreemdt.

Al verstaan we toch best, dat Dr. De
Geer den tijd mist, om de gronden die we hier
en elders voor ons gevoelen opgaven, nauw-
keurig te lezen, anders wordt het toch, als
in het citaat dat hij-zelf in de *Nederlander*
opneemt, juist hetzelfde staat, wat hij tegen
ons aanvoert.

Daar toch staat uitdrukkelijk: „dat des-
niettemin een hoogleeraar op zijn college toch
de wetenschappelijke gronden voor een en an-
der heeft aan te geven, zoodra hij er opzet-
telijk van handelt.”

Voorts is het in alle tonen door ons
uitgezegd, dat al wat op het Calvinisme
betrekking heeft, opnieuw te onderzoeken
en wetenschappelijk toe te lichten is, als ook
dat correctie op de vondsten van het Cal-
vinisme niet alleen geoorloofd, maar nood-
zakelijk zijn.

Wat zin heeft het dan, opnieuw tegen ons
aan te voeren, dat het wetenschappelijke
onderzoek van het eens gevondene moet
kunnen afwijken; dat wij vroegere onderzoe-
kers mogen narekenen; en dat de grond
van waarheid voor het gevondene nooit daarin
ligt, dat het uit het verleden ons bekend
was, maar eeniglijk in de gronden waarop
het resultaat van dat vroeger onderzoek
rustte.

Dr. De Geer maakt er zich blijkbaar
geen voorstelling van, hoe verdrietig het
is, als men zulke voor de hand liggende
dingen, die men ten overvloede nog keer
op keer heeft uitgesproken — wat niet
eens noodig was, omdat ze vanzelf sprak-
en, — en die men bovendien zelf door eigen
doen praktisch bevestigd en bezegeld
heeft: telkens opnieuw tegen ons in bat-
terij ziet brengen, en hierdoor opnieuw
geen noodzaak wordt te zeggen, dat wie op
ons vuurt, zich ten eenenmale in onze be-
doeling, die keer op keer duidelijk werd
uitgesproken, vergist.

Ten overvloede zij het daarom hier nog-
maals herhaald, dat we geen wetenschap
kennen, die het ooit om iets anders dan
om *waarheid* te doen zou zijn; dat het voor
ons de ongerijmdheid zelve is, te spreken
van een wetenschap, die, op welk punt ook,
van onderzoek zou moeten afzien; en dat
we uit het verleden niets aannemen, wat
dan ook, als boven het recht van onder-
zoek staande. Of om nog beter te doen,
en nu, zoo we hopen, alle mogelijkheid van
misverstand af te snijden, we zullen het nu
uitdrukken in de eigen woorden van Dr. De
Geer, die hij cursief liet drukken, en die dus
met zorg gekozen zijn: Aan de historische
vondst een andere waarde toe te kennen,
dan de aan haar zelf inwonende waarde,
achten wij onwetenschappelijk.

Roman-literatuur.

V.

Een kort woord zij hier, eer we verder
gaan, over Firdusi ingelascht. Men vond
het vreemd, dat we na Homerus als episch
dichter Firdusi noemden. Waarom? De
Schahnamé van Firdusi, d. i. het *Koningsboek*
van Abu'l Kâssim Maussâr, loopt, wat inhoud
en beteekenis betreft, met de *Ilias* even-
wijdig. Bezong de *Ilias* oud-Griekenland's
heldenglorie, die nog in de worsteling met
de Perzische macht wonderen deed, in het
Koningsboek zijn de oud-Perzische tradities
bezongen, die dat volk van Kores eens zoo
machtig in de historie deden ingrijpen. Het
verband tusschen Homerus en Firdusi be-
staat dus wel terdege. Het zijn de Perzen
en Grieken, die in de schoone worsteling
aan den Levant tegenover elkander hebben
gestaan, en het zijn de oude helden-
tradities van Griekenland die Homerus, en
de oude tradities van Perzië die Firdusi
bezong.

En wat de dichterlijke, de epische be-
teekenis van de *Ilias* en van het *Koningsboek*
betreft, zij hier niet alleen naar Heine's,
maar ook naar Carrière's oordeel verwezen.
Carrière, als weinigen, een kenner van de
waarde der poësie, en een man wiens
oordeel door Christelijke sympathieën ge-
leidelijk wordt, aanzelt niet, het *Koningsboek*,
een Epos van 120,000 verzen, zoo hoog te
stellen, dat hij er van zegt: „Het is een
der machtigst tot bewondering dwingende
producten van 'smenschen geest.” „Het
geeft den indruk van het oneindige, zoo
als geen andere kunstscheping dit doet.”
(*Die Kunst in Zusammenhang der Kultur-
entwicklung*, III. p. 270). Hoe hoog men
hem in Perzië stelde, blijkt het best uit zijn
artisten-naam van *Firdusi*, die hem aan het
Hof van Mahomed van Gasm werd gegeven,
want Firdusi beteekent: De dichter uit het
Paradijs.

Voor al in de pas geëindigde eeuw is op dit
zeldzaam schoone kunstproduct herhaaldelijk
de aandacht gevestigd. Niettegenstaande het
vier dikke deelen groot is, werd het opnieuw
te Calcutta uitgegeven in 1829; te Parijs door
J. L. Mohl, met Fransche vertaling, in 1838,
in 7 deelen; en door J. A. Buller, te Leiden,
in 1833; een uitgave die, door Buller's
dood, bij het 3de deel steken bleef. In Te-
heraan zag in 1851 zelfs een geïllustreerde
uitgave met illustraties het licht. Groot ge-
deelten er van zijn bovendien vertaald door
Atkinson in het Engelsch (Calcutta 1814),
door Pizzi in het Italiaansch (Parma 1872),
en door Rückert in het Duitsch (Erlangen
1838). Bovendien gaf Görsen in 2 deelen
te Berlijn in proza: *Het Heldenboek van
Iran* uit, en zijn voorts episodes vertaald
door Weiss van Starkensfels en Graaf Fried-
rich von Sack. Het werk van Sack in drie
deelen beleefde zelfs drie drukken. Er is
alzoog een twijfel, of Firdusi is ook in Eu-
ropa zoo veelzijdig bekend geworden, dat
we in het minst niet kunnen inzien, waarom
het noemen van Firdusi onzerzijds min geoor-
loofd zou zijn geweest, of naast Homerus
misplaatst. Het was er ons juist om te
doen, dat het Epos uit zou komen als een
algemeen menschelijk verschijnsel.

Na deze korte inlansching nemen we den
draad van ons betoog weer op, om den
overgang van het *Heldendicht* in de *Roman*
kortelijk toe te lichten, opdat de be-
teekenis van de roman, in haar edeler
opvatting, hierdoor te klaarder voor oogen
moge staan.

Na den val van het Romeinsche keizer-
rijk was de eenheid der groote natien
verbroken, en waren tal van kleinere na-